

Calluna

31(4) 2014

Palettfibbla *Hieracium panaeolum*.

Det som utmärker denna skogsfibbla är bladformen och de, i förhållande till bladlängden, väldigt långa bladskaften.

Läs mer i "Tillägg till Västergötlands hökfibblor 2012-2014" på sidorna 9-15.

Calluna

Utgiven i samarbete mellan

VÄSTERGÖTLANDS BOTANISKA FÖRENING och

BOTANISKA FÖRENINGEN I GÖTEBORG

ÅRG. 31 2014 NR 4

ISSN 2000-2335

Redaktör: Birgitta Herloff

Ansvarig utgivare: Gösta Börjeson

Redaktionskommitté: Eva Andersson, Evastina Blomgren, Michael Johansson, Erik Ljungstrand

VÄSTERGÖTLANDS BOTANISKA FÖRENING

Plusgiro: 482 38 80-2

Årsavgift: 150 kr

Adress: c/o Studieförbundet, Sjuhärad

Yxhammarsgatan 8-10

503 31 Borås

Hemsida: <http://vbotaniskaforening.se>

STYRELSE:

Ordf: **Gösta Börjeson**

Dammgatan 10

566 32 Habo

036-40611 gosta.borjeson@telia.com

V ordf: **Anders Bohlin**

Halltorpsgatan 14

461 41 Trollhättan

0520-35040 anders.bohlin@telia.com

Sekr: **Ulla-Britt Andersson**

Tingvallavägen 3

461 32 Trollhättan

0520-10798 0708958625@euromail.se

Kassör: **Olof Janson**

Kårtorp 1

533 97 Götene

0511-53026, 53016

Övriga: **Michael Johansson**

Bodagatan 27

507 42 Borås

0704-552247 ambrosia20@live.se

Pontus Johansson

Varvhult Lilla Björket

504 91 Sandhult

0700-987182 pontus.e.johansson@hotmail.se

Karin Kjellberg

Stenum Västtomten

532 94 Skara

0511-61007 kjellberg.karin@telia.com

Peter Laudon

Ryttaregårds v. 14

532 73 Varnhem

0511-60586 peterlaudon@telia.com

Erik Ljungstrand

Järkholmsvägen, pl 614

436 56 Hovås

0708-559628

Enar Sahlin

Box 3

438 05 Hindås

0301-10848 enar.sahlin@telia.com

Lennart Sundh, SUNDH MILJÖ

Odengatan 24

521 43 Falköping

0709-667959 hem: 0515-16759

sundh.miljo@telia.com

Rapportmottagare: Lennart Sundh

Floraväktarsamordnare: Enar Sahlin

Exkursionskommitté: Erik Ljungstrand, vakant

BOTANISKA FÖRENINGEN I GÖTEBORG

Plusgiro: 52 41 55-9

Årsavgift: 150 kr

Adress: Botanhuset

Box 461

405 30 Göteborg

Hemsida: <http://www.bfig.se>

E-post:

STYRELSE:

Ordf: **Aimon Niklasson**

Trolltjärn 18

436 40 Askim

031-261378 / 0736-254461

aimon@bahnhof.se

V ordf: **Staffan Wall**

Gibraltargatan 44

412 58 Göteborg

031-160560 / 0766-346240

wall@chem.gu.se

Sekr: **Erik Ljungstrand** (se vänsterspalten)

V sekr: **Kenneth Bergerson**

Karduansmakareg. 26

415 07 Göteborg

031-266637 / 0707-872415

kennethbergerson@gmail.com

Kassör: **Sören Svensson**

Båtsman Grås g. 11

422 57 Hisings Backa

031-523865 / 0703-222403

soren.svensson@mbox303.tele2.se

Övriga: **Ragnhild Crawford**

Önneröd 150

442 72 Kärna

0303-226123 / 0730-228517

ragnhild.neil.crawford@gmail.com

Claes Gustafsson

Storesandsvägen 7

430 82 Donsö

0703-210641

claes.gustafsson@bioenv.gu.se

Mats Havström

Styrsö Tångenväg 39

430 84 Styrsö

0702 775190 mats@havstrom.se

Enar Sahlin (se vänsterspalten)

Börje Wernersson

Heljereds Byväg 13

428 36 Källered

0737-255678

borje.wernersson@gmail.com

Floraväktarsamordnare: Enar Sahlin

Exkursionskommitté: Erik Ljungstrand, Eva Anders-

son, Kenneth Bergerson, Linda Hansson

Ordföranden i BFiG har ordet

Aimon Niklasson

Trolltjärn 18, 436 40 Askim, aimon@bahnhof.se

Vänner av vilda växter!

Vad måne bli för vinter efter sådan sommar? Det började bra med fint väder och få myggor på botanikdagarna i Ångermanland och många fina upplevelser i en del av Sverige som vi kanske inte så ofta besöker. Vi såg den riktiga förlagan till julgransgirlingarna, långskägg *Usnea longissima!* Nästa år är ni välkomna till Hemavan!

Hösten kom sent efter en magnifik svampsäsong men utan större mängd kantareller. Det visade sig vara bra att ha en viss baskunskap även när man handlar svamp på torget!

Hösten och den stundande vintern kan väl användas till att rapportera rödlistade och andra spännande arter som du sett. Nu börjar floraväktardelen fungera! Om du tycker det känns obekvämt att rapportera så tag gärna kontakt med någon i föreningen så hjälper vi gärna till. Kartan är nu relativt bra och sökfunktioner och bilder är mycket bättre än tidigare.

Men säsongen är inte slut förrän snö och is (om det blir någon) döljer markerna. Lavar och mossor mår som allra bäst när det inte är sommar och de har sina bästa tillväxtperioder under de lite fuktigare men ändå hyggligt varma perioderna under vår och höst. Dessutom syns ju en del vintergröna växter (som mattlummern här intill) mycket bättre när klorofyllet för övriga växter bryts ner. Många vinterståndare går också fint att känna igen på vintern.

Hoppas ni inte missade när Sebastian Kirppu berättade om tallskogens hemlig-

heter på ett av våra torsdagsmöten. Ungt engagemang för skogen behövs när snart ingen ohuggen skog finns kvar nedanför fjällen. En grupp med anknytning till föreningen jobbar aktivt med mossor men har vid något tillfälle funnit att skogen redan var fälld när man kommit för att leta efter eventuella rödlistade arter i vad som tidigare betraktats som "naturskog".

Maj Fagerberg visade oss vad det betyder att ha en festkommitté och vi ser gärna att någon frivilligt vill åta sig detta i fortsättningen. Det gäller ju inte varje möte vi har, även om det vore önskvärt. Kristoffer Hahn har också bidragit med nya idéer och haft flera nybörjarexkursioner som vi kommer att sakna när han nu har flyttat. Tack båda!

Kanske kunde någon form av vardagsbotanik, eventuellt tillsammans med ornitologerna ("ornitologi för vardagslediga") fänga upp intresse bland dem som inte arbetar på vardagarna.

Fler idéer är välkomna, liksom du själv på våra möten och exkursioner och ta gärna med en god vän!

⇒⇒⇒

Botaniska Föreningen i Göteborg och Västergötlands Botaniska Förening

Exkursionsprogram för vegetationsperioden 2015 (del 1)

För exkursionerna gäller följande:

- Deltagande i exkursioner bör anmälas, om ej annat anges, till Erik Ljungstrand (0708-559628). Uppge vilken exkursion, namn, telefonnummer och eventuell tillgång till bil. Om du inte anmält dig minskar möjligheten att få plats i bil för vidare transport. Bilburna bör *alltid* anmäla sig, för planeringens skull, samt om möjligt infinna sig vid den första samlingsplatsen (om de är flera). Endast de som är anmälda kan informeras om sena ändringar i programmet, eller i det fall exkursionen skulle ställas in. Anmäl dig helst inte mer än en vecka i förväg – det blir så svårt att hålla reda på – och undvik att ringa under helgerna.
- Fältklädsel, inklusive stövlar, rekommenderas (om ej annat anges). Glöm ej luppen!
- Tag med matsäck (även på kvällsexkursionerna, om du så önskar).
- Samlingstiderna avser tid för avfärd, så var på plats i tillräckligt god tid innan.
- Samåk i största möjliga utsträckning. På många lokaler är parkeringsmöjligheterna mycket begränsade.
- Ersättningen till bilägaren är 18 kr per mil, vilken insamlas bland medföljande passagerare, om ej annat har överenskommit.
- Till flertalet exkursioner är även icke medlemmar välkomna att medfölja, för att få uppleva hur trevligt vi har det, men vid begränsat deltagarantal gäller krav på medlemskap (i BFiG eller VBF) redan vid anmälan.
- Eventuella frågor ställs till Erik Ljungstrand (se ovan), Eva Andersson (031-583141), Kenneth Bergerson (031-266637), Linda Hansson (0707-148551) eller direkt till exkursionsledarna.

Fredag 1 maj – söndag 3 maj: Vårilig långexkursion till den fagra **M Ö N** under ledning av *Erik Ljungstrand*. Vid denna tid borde Nordens tre gyllenblommande *Primula*-arter, lundviva, gullviva och jordviva, prunka för fullt i bokskogarna (tillsammans med alla hybrider dememellan) ovanför Möns klints vita kritklippor. Dessa betagande gula blomstermattor är vårt huvudmål, men givetvis kommer vi även att titta på andra växter som är till sin fördel under denna årstid; vi hoppas få se bl.a. jättefräken (med ljusbruna, fertila vårskott), danskstensöta, bokarv, klibbarv, hålnunneört, grådådra, tandrot, grusbräcka, småfingerört, vårval, vårärt och vårvicker, naverlön, lagertibast och havtorn (troligen ses alla tre i blom), buskviol, skogsförgätmigej, lungört, gulplister, skogsveronika, spjutskråp, sandmaskrosor av flera olika arter, ängsvårlök, luddvårlök, majnycklar, sankt Pers nycklar, dansk munkhatta, storfryle, vittåtel och skogssvingel – och givetvis finns det mycket annat att se.

Planerad avresa från Göteborg 1 maj på morgonen, återkomst 3 maj på sena kvällen. Föreläggning huvudsakligen i dubbelrum på pensionat Elnehøj i Elmelunde. Kostnad ca 1600 kr, inklusive två övernattningsnätter med helpension, men exklusive resor; dessa kan från Göteborg uppgå till ca 800 kr. Maximerat deltagarantal, högst 20 personer. Bindande skriftlig anmälan senast 26 januari till Erik Ljungstrand, Järkholmsvägen, pl 614, 436 56 Hovås. Vid överanmälan får de senast anmälda utgå. Utförligare program sändes till de anmälda under april. OBS! Denna resa är endast öppen för medlemmar i BFiG eller VBF.

Vilda växter i vår trädgård

Ragnhild & Neil Crawford (text och foto)

Önneröd 150, 442 72 Kärna, ragnhild.neil.crawford@gmail.com

År 1993 köpte vi en tomt i Önneröd och året efter hade vi ett hus färdigt. Så mycket roligt fanns inte från början: stallört, hassel och en liten bok, men allteftersom började det dyka upp saker. Vi fick konstiga rosetter i gräsmattan och lät en gå upp i blom. Till vår förtjusning visade det sig vara vattenstånds, en växt som vi letat förgäves efter i vår (första) inventeringsruta. Vattenstånds är väldigt olik vanlig stånds och det är inte alls konstigt att den växer naturligt hos oss. Vi bor ju så pass nära Nordre älv.

Första rabatten blev ett stenparti som vi anlade på vårt sandfilter/avlopp. Det var ett lyckokast, det är nå't visst med sandfilter. Växter trivs där, om det är fukten eller att det är lite upphöjt vet vi inte, men senare gjorde vi stora fynd på sandfilter runtom i bygderna. När värsta byggyran hade lagt sig hade vi tid att börja gå på exkursioner med Botaniska Föreningen i Göteborg och så småningom blev det inventering av Bohuslän. Då fick vi väldigt bra kontakt med Harry Andersson och Bertil Bokhede, två duktiga Kungälvbotanister med, som det visade sig, fantastiska trädgårdar. Man kan prata länge om dessa trädgårdar. Harry hade en märklig blandning av formell trädgård med vackra blommor (för fruns skull) och häpnadsväckande rariteter undangömda lite överallt. Vem annars hade planterat in småfruktig jungfrukam i gräsmattan eller ängssilja runt fruktträden? Bertil hade en gammal trädgård uppe i skogen vid Staby, och han hade verkligen allt i sin trädgård, också minutiöst skött.

Nässelfjäril på vattenstånds

Många liljor och orkidéer lyste upp rabatterna, men där fanns även lite vildare partier. Silverviol och storviol var rariteter han hade bakom garaget. Nävor var också en passion som Bertil hade, förmodligen hade han alla Sveriges nävor, inklusive brandnäva och svedjenäva, och han visade också att de inte alls var så brandberoende som det sägs. Vi fick brandnäva av Bertil och kan också intyga att allt som behövs är en bra vår, så dyker den upp. Vi har haft en fin brandnäva nu i sommar på ett nytt ställe i trädgården. Förutom all rolig botanik och inventering tillsammans med Harry och Bertil så fick vi också mängder med växter av dem. Många gånger mer än vi mäktade med. Allt skulle planteras, och helst där det trivdes. En gång planterade vi växter klockan elva efter en rolig kväll hos Bertil. Vi bodde på cykelavstånd och ibland hängde det växtpåsar överallt på cyklarna. Efter att ha druckit Bertils maskrosvin en hel kväll kunde det vara nog så besvärligt att bärga hem allting i mörkret.

Dammen

Efter några år frågade grannen Benny om vi inte ville ha en damm. Som alltid med Benny så fanns det en baktanke. Han visste att i bäcken bakom vår trädgård låg det fullt av sprängsten som någon dumpat i den damm, som låg där tidigare, och den stenen behövde Benny. Nu passade det oss väldigt bra, så Benny kom med grävmaskinen (som hette Beata) och grävde en damm, och inte vilken damm som helst. Den blev stor, kanske 10 meter i diameter, med en liten ö i mitten (vi ville bevara björken där) och som ”pricken över i” gjorde han en liten brygga. Dammen blev så bra att han året efter fick komma och göra en till bredvid. Växterna vid den ursprungliga dammens kant fick stå kvar på vad som blev en liten udde mellan de två sammankopplade dammarna.

Nu började dammlivet. All fuktig jord runt dammen gjorde att vi kunde anlägga en orkidérabatt och äntligen få en bra plats för rariteterna som vi fått av Harry

och Bertil. De första växterna vi upptäckte i dammen var hornsärv, vattenmöja och liten andmat. Tyvärr har möjan försvunnit allteftersom andra växter trängt ut den. Två stora misstag har vi gjort. Vi tog in dyblad och missne. Dyblad är nog inte så farligt. Vi skulle nog kunna utrota den, och nästa år gör vi kanske ett allvarligt försök, men missne är en riktig plåga. Den blir vi inte av med. Det hela började med en exkursion till Hjärtum för att se på skogsfrun, och tyvärr plockade en viss herre med sig en bit missne till dammen. Den slängdes i och försvann, ett par år senare upptäckte vi till vår glädje att den tagit sig. Glädjen varade inte länge för ganska snart såg vi vart det barkade hän. Missne sprider sig fort och kväver allt i sin väg. Den är dessutom tung att bära bort, vissa år har vi tagit bort flera skottkärrellass med missne. Ett gott råd är att aldrig ta in missne! Det är i dammväxternas natur att sprida sig hejdlöst. Dammrensning är oundviklig.

Vi var nära att mista en raritet förra året när dammen växte igen. Flytsvaltingen, som vi haft där i sjutton år, var nästan borta, och när den inte blommade trodde vi att den gått vidare. Efter rensning och mildare vinter har den ändå blommat fint i sommar. En granne undrade till och med om vi hade vitsippor i dammen! Flytsvaltingen har en rolig historia. Den är ursprungligen från den klassiska växtplatsen i Skåne. Erik Ljungstrand fick den av den store skånebotanisten John Kraft (som samlat den innan den var fridlyst ska sägas), och han har haft den i en balja sedan dess. Harry fick den av Erik och då fick den också leva i en balja. Vi fick den av Harry och satte den på ett grunt ställe i dammen, där den alltså klarat sig hittills.

Det var Harry som inspirerade oss att börja så frön från intressanta växter. Han hade alltid en massa roligt på gång. På det viset har vi fått fram färgkulla, höskallra, rosenmalva, vingviol och lundkardborre för att nämna några, som etablerat sig bra. En mängd andra skojiga växter har vi haft någon säsong. Man kan också gräva upp småplantor om det är gott om dem, men absolut inte i naturreservat eller nationalparker. Det är så med vissa växter att det är bara dumt att försöka. Orkidéer är fridlysta och fröna är så små att man inte ser dem, men många finns att köpa. Backsippor med sina pålrötter är också omöjliga att flytta. Men också dem kan man köpa. Att gå andra vägen, det vill säga plantera ut odlade växter i naturen, är inte heller bra. Det kan få obehagliga konsekvenser.

Redan när vi planerade trädgården och gjorde gräsmattan tänkte vi att en del skulle vara vildäng. Lite naivt sådde vi vildängsblandning på några fläckar i ängen. Det fungerade inte överhuvudtaget. Vi fick bara upp lite lupiner och foderkäring-

Flytsvalting

tand. Det har tagit 20 års slit med slätter och väldigt mycket plantering av växter för att få fram vår äng, som nu äntligen börjar likna något. Till vår glädje har nattviol vandrat in på ängen utan någon som helst inblandning från vår sida, höskallran och pukvetet är insådda, blodtoppen och humlesugan är planterade, liksom våra gula giganter strålöga, ålandsrot, jordärtskocka och skållört. Det hade varit lättare med gräsmatta, men inte alls lika roligt. Det viktiga med en blomsteräng är att magra ut den, och det gör man genom att slå med lie och feja (dvs att kratta bort gräset efteråt). Nu är det svårt att hinna och orka med lien. Därför blir det hos oss en kombination av lie, häcksax (vi har en med förlängning som funkar som slätterbalk), gräsklippare och bränning. Det enda vi inte fuskar med är krattning, som faktiskt är det viktigaste.

För några år sedan började vi anlägga en skalgrusbänk i en del av ängen. Vi köpte in ostronskal och la ut. Ostronskal finns att köpa i lantbrukshandeln för höns. Resultatet var nedslående. Det växte bara maskrosor och jordreva i skalet, men vi upptäckte snart att runtomkring gick det

Skalgrusbanken

desto bättre, och där fick vi igång pukvete och blodtopp. Rent skal är lite för mycket av det goda, men där kalken läcker ut blir det en fin växtmiljö. Nu har höskallran även vandrat in i skalbanken och verkar tåla det, och det ser mycket bättre ut.

Det är roligt med växter som har en historia. Vår guckusko fick vi av Bertil, som hade fått den av en dam i Jämtland som han besökte. Han var förstås förtjust i alla guckuskor där, och när han skulle åka iväg så kom damen med en stor planta. När Bertil protesterade sa hon bara att det fanns så mycket och den ju redan var uppgrävd så han kunde inte säga nej, och den var faktiskt inte fridlyst på den tiden. Den har levt farligt hos oss, som bäst var den uppe i 17 skott, men sedan för den illa i några år och var nere i två. Nu har vi flyttat den och den är uppe i fyra blomskott. Det

är förmodligen vattensorken som äter upp rötterna. Den åt upp både drottningkon och kärknippoten samt några jungfru Marie-hybrider som vi köpt på Botaniska trädgården.

Man kommer ihåg den äldre generationen med blommorna. Svärdsliiljor från Ragnhilds pappa (samt strandklo av miss-tag), engelska klockhyacinter från Neils pappa på Nordirland och mjuk lungört från Greta Ekelund. Vi har också fått växter från många andra botanistvänner: Anna-Lisa Antonsson (sömntuta), Lars-Erik ”Leo” och Ritha Olsson i Brunnby (kärrnäva, loppört, klotullört), Gun Pfern i Viken (skålört m.m.), Bosse Eriksson i Uddevalla (*Haquetia* m.fl.), Gunilla Tochtermann och Ingvar Bergström i Vallda (luktvio), Robert Daun (natt och dag), Erik Ljungstrand (rosenlök m.fl.) Roger Gahnertz pe-

kade på vitrapunkel och parkgröe en gång och hur det var så är vår trädgård full av vitrapunkel på våren. Den är väldigt trevlig. Sedan har vi flera växter som kommit in ihop med nånting annat som en glad överraskning: luddveronika och hamnkrassing från Harry, knippnejlika från Bosse E., och sedan alla dessa konstiga oxalisar som bara dyker upp! Ruderatexkursioner har varit givande: trädgårdsiris och lukstaster kommer från soptippar liksom den nu tyvärr utgångna smultronmållan och liten fingerborgsblomma. Arbetskamrater och grannar har också bidragit med en hel del, men där ska man kanske höja ett varningens finger. De har inte alls bra koll på vad de ger bort, till skillnad från botanister. Vi har också försökt att återgälda så gott det går, och det är roligt att till exempel få rapporter från Anna-Lisa om hur det går för ”vår” färgkulla hemma hos henne.

Vi har flera ”beläggsväxter”. Det är sådana som vi tagit belägg på för identifiering och sedan planterat. Lupinväppling är en sådan, och den har tagit sig till den grad att vi måste köra runt den med gräsklippare för att hålla den i schack. Det konstiga är att den är borta från det ställe, där vi hittade den. Andra växter som tagit sig från belägg är smultronmålla, engelsk fetknopp, dvärgarun och vattenmynta.

Det kan dyka upp intressanta växter i en trädgård, när man matar fåglar eller odlar grönsaker. Det var jättespännande när vi fick upp en konstig växt vid fågelfröautomaten och följde den hela sensommaren och hösten tills vi var helt säkra på att det var iva, som då var ny för Bohuslän. Vi får ganska mycket malörtsambrosia och hampa, men spenat var häftigt (speciellt när vi visste att vi aldrig odlat spenat) och safflor var också roligt att se. Rensa ogräs i grönsakslandet får en helt annan dimension

Smultronmålla

när man får repa bort högar med bärmålla eller nonnea. Man lär sig väldigt bra hur rara växter ser ut i tidiga stadier, och man kan inte ta bort ogräs förrän man är helt säker på vad det är. Orent frö kan också ge en del. Vi har haft slöjsilja kommen från orent morotsfrö. Den hade vi inte sett om vi inte odlat grönsaker. Andra roliga växter som vi har i grönsakslandet är blåeld, kungsljus, ballongblomma, lundkardborre och hjärtstilla. Alla miljoner prästkragar och vattenstånds brukar vi försöka flytta ut i vildängen.

Vår infart och grusplan är till glädje för botanister, men en katastrof för trädgårdspedanten. Vi har en apparat som man kan elda upp ogräs med, och det är lite av en gudagåva till ivriga trädgårdsbotanister, eftersom man kan elda selektivt så att bara trevliga växter gynnas. På grusplanen trivs knytling, bärmålla, loppört och klotullört. Infarten domineras av stora blåklockor, som får trängas med blåeld, färgkulla, diverse lungörter, buskviol och numera har knippnejlika blandat sig i leken. Det är en orgie av färger, och ibland kan de till och med passa ihop! Vår värsta fiende är vägverkets anställda växtlönmördare som klipper gräskanterna. Som tur är så

klipper de allt senare, det är ”à la mode” att uppmuntra väggkantsfloran. Vi krattar vägkanterna på vår del, någonting som fler borde göra. På tal om bidöd och insektsbrist så lider vi inte av något sådant i vår trädgård, det fullkomligt sjuder av liv. Vi kan nämna strålöga, vattenstånds, humlesuga, luktaster och oregano som särskilt bra fjärilsväxter.

Misstag gör man också. En del växter tar sig för bra. Växter vi ångrar att vi tagit in är jordreva och lundkardborre, och som sagt missne kunde man varit utan. Jordreva är vacker, men svår att bli av med. Lundkardborre är ju sällsynt och borde vara rolig, men jättesvår att få upp vid ogräsrensning, och den frösår sig överallt. Pepparmynta är också en lurig växt, tyvärr har vi den i ängen, men vi tror att vi håller på att få bukt med den. Vi har

också ädelmynta, men den stannar snällt kvar där vi planterar den. Strutbräken är också lurig den har en tendens att kväva allt och är svår att ta bort. Några växter sprider sig hejdlöst men är lätta att rycka bort så det gör inget. Exempel på såna växter är skogsförgätmigej och brunnäva, vackra och lättskötta. En gräsmattefantast skulle få spader i vår trädgård, och kanske kalla vattenstånds för en svår invasionsart. Vi tycker bara den är trevlig och släpper upp den lite varstans i kanten av gräsmattan, Den vill gärna ha klippt gräs för att etablera sig, så man får klippa ner och släppa upp under olika år. Att vi sått in tusensköna skulle väl anses som vansinne, men vi gillar allt som blommor. Än har vi långt kvar till Harrys nivå med småfruktig jungfrukam i gräsmattan!

Katten Larsson på infarten

Tillägg nr 3 till Västergötlands hökfibblor 2012-2014

Anders Bertilsson

Gravsjö, Bäcksholm 565 91 Mullsjö, bertilsson.gravsjo@telia.com

I tillägg nr 2 (Bertilsson 2012) tillkom ett par hagfibblor som nya för Västergötland. Skogs- och krattfibblor var då underrepresenterade eftersom några rikare trakter inte besöktes under 2010 och 2011. Under de tre åren därefter har Tiveden besökts varje år under minst ett tillfälle och det har gjorts en hel del roliga fynd av skogs- och krattfibblor med ett par arter nya för landskapet. Det är anmärkningsvärt att det går att hitta nya och ovanliga arter i ett tidigare så väldokumenterat område. För övrigt har jag rest omkring i Ätradalen och dess omgivningar från Falbygden och ända ner till Älvsered i jakt på styvfibblor. En och annan hagfibbla togs då också liksom under en insamling av styvfibblor i Gäsene härad SV om Falköping. Under flera av dessa resor har jag haft hjälp av en god vän, Sten Nilsson (SN nedan). Två par ögon ser mer om det är något spännande längs vägen och han har, utan att vara botanist, lärt sig skilja mellan *Crepis paludosa* och *Hieracium* i 30 km i timman.

Tommy Nilsson (TN nedan) har lärt sig styvfibblor och följt med under flera resor de senaste tre åren. Många roliga återfynd och nyfynd har gjorts av denna förbisedda grupp men det har också insamlats några

hittills obeskrivna arter. Det återstår ett stort arbete att beskriva nya arter och innan det är klart kommer inte styvfibblorna att redovisas här.

De senaste åren har jag också fortsatt att åka runt i Småland och Östergötland och där har jag tillsammans med Tommy Nilsson gjort en del intressanta återfynd av ovanliga arter. Från år 2011 har jag också åkt runt i de delar av Dalsland, som varit dåligt dokumenterade tidigare. En annan orsak till att åka till vårt grannlandskap är att fibblefloran där är något annorlunda än vår. Det kan väl vara tillåtet att jaga några nya ”kryss” och det blev några roliga nya arter i herbariet. Dalsland bör ju ligga inom intresseområdet för *Calluna* och därför redovisar jag de roligaste fynden här efter genomgången av Västergötland.

I *Calluna* 20 nr 2 och 3 (Tyler 2003) har utbredningen av arterna angivits i topografiska kartblad (2,5 mils rutor). De kallas rutor nedan. Belägg som fyllt nya rutor har redovisats nedan.

I lokalförteckningarna nedan har jag behållit den modell vi hade i VG-floran med kommun i fetstil och socken i kursivstil för att lättare kunna orientera sig i landskapet.

Hieracium sect. Hieracium – skogsfibblor

Hieracium anfractifolium – klösfibbla. Fem lokaler har tillkommit i Tiveden av denna i östra Skaraborg inte så ovanliga art.

Hieracium canipes – vargfibbla. Ytterligare ett par lokaler i Tiveden har tillkommit.

Hieracium ciliatiflorum – ögonfransfibbla. Ett par lokaler har tillkommit i Tiveden och en lokal på Hunneberg. Inga nya rutor.

Hieracium expallidiforme – slät trollfibbla. En art som endast är funnen i östra Skaraborg. Den hittades utefter en väg i tallskog på två närliggande ställen: **Karlsborg**, *Undenäs*, 6502765, 1428915 och 6502955, 1428475 utefter skogsbilvägen öster om Sörfalla, ABe och SN 2014-06-09. Rutan 9ESO har nu blivit markerad.

Hieracium grandidens – praktfibbla. Denna invasiva parkfibbla har under de senaste åren hittats utefter vägarna på det nya affärs- och industriområdet S om Vilhelmsro i Falköpings stad, vid Granviks herrgård i Undenäs samt på den gamla vägen norrut från Granvik. Det är tråkigt att den även finns i Granvik, det är ganska nära de tidigare kända stora förekomsterna vid riksvägen söder om avtagen mot Klangahamn och Bölet.

Hieracium hepaticolor – pilfibbla. Med viss tvekan (modif. ?) godkände T. Tyler ett belägg från **Karlsborg**, *Undenäs*, 500 m SV om Lofalla 6510420, 1420150 ABe och SN 2012-06-12. Det blir en ny ruta 9ESV.

Hieracium macradenium – tofsfibbla. Denna sällsynta och starkt hotade art (EN) återfanns på sin lokal vid Klasborg vid Skövde 2004 och fyndet redovisades i det första tillägget. I år togs ett belägg på en fibbla vid: **Karlsborg** *Undenäs*, vägslänt i blandskog 250 m NV Stenkällegården, 6507415, 1429825. ABe och SN 2014-06-09. Belägget bestämdes av Tyler till *H. macradenium*. Det är det andra fyndet i Västergötland och det ger en ny ruta (9ESO).

Hieracium marginellum – veckfibbla. Denna, i norra delen av landskapet, ganska vanliga art har fått ett par nya lokaler i Undenäs.

Hieracium oistophyllum – trollfibbla. Ett nytt fynd gjordes i **Gullspång**, *Hova*, Karlstorp 6536250, 1408540, ABe och SN 2012-06-12. I landskapet förekommer denna art mest i östra Skaraborg och trollfibblan är rödlistad (nära hotad NT). Ingen ny ruta.

Hieracium orbicans – cirkelfibbla. Denna art har samma utbredning som den föregående och en ny lokal har noterats i **Laxå**, *Tived*, nära Tiveds kyrkby 6516195, 1425605, 2013-06-12 ABe och SN. Ingen ny ruta.

Hieracium panaeolum – palettfibbla. I östra Sverige från norra Småland till Uppland hittar man denna fibbla här och där. I Västergötland är den bara funnen ett fåtal tillfällen i Undenäs socken och ett nytt fynd kan noteras: **Karlsborg** *Undenäs*, vägslänt i blandskog 250 m NV Stenkällegården, 6507415, 1429825. ABe och SN 2014-06-09. Det ger en ny ruta (9ESO).

Hieracium pellucidum – granfibbla. Två nya lokaler i Tiveden har tillkommit av denna vanliga art. Inga nya rutor.

Hieracium persimile -flikfibbla. Denna fibbla är en av de vanligaste i sektionen i södra Skaraborg. I Tiveden är den ovanligare och ett nyfynd har gjorts i **Laxå**, *Finne-rödja*, Torpstället på en skogsbilvägkant 6541395, 1421065 ABe och SN 2013-06-12. Ingen ny ruta.

Hieracium stenstroemii – stenströmsfibbla. Två lokaler i Tiveden har tillkommit av denna nu ganska ovanliga art. **Laxå, Tived**, Sågkvarn 6524465, 1427515 ABe och SN 2013-06-12 och **Karlsborg, Undenäs**, Klangahamn 6499745, 1426265. Inga nya rutor.

Hieracium tenebricosum – långfibbla. En lokal har tillkommit för denna ganska ovanliga och nära hotade art (NT). **Karlsborg, Undenäs**, Yttergården 6502650, 1426490 ABe 2012-06-29. Ingen ny ruta.

Hieracium valentius – starkfibbla. Denna sällsynta och sårbara (VU) fibbla med huvudsaklig utbredning i Östergötland och mälardalens län har tagits i **Gullspång, Hova**, Karlstorp 6536250, 1408540, ABe och SN 2012-06-12. Fyra äldre belägg av starkfibbla finns från samma ruta men i Finnerödja socken. Ett annat nutida fynd finns från Undenäs socken, Hanefjäll och det gjordes 2007 och redovisades i tillägg nr 1. Detta fynd fyller rutan 9ESO vilket inte uppmärksammades då.

Hieracium sect. Vulgata – hagfibblor

Hieracium almquistianum – violfibbla. Ganska vanlig fibbla i större delen av landskapet. Ett par nya fynd har gjorts och ett belägg från Älvsjeds socken har resulterat i en ny ruta: 5CNV.

Hieracium atronitens – glansfibbla. Tre nya fynd har gjorts av denna art i östra delen av landskapet. Inga nya rutor.

Hieracium barbareaefolium – vassfibbla. Ett nytt fynd har gjorts av denna i landskapet ovanliga fibbla: **Karlsborg, Undenäs**, vägren SO om Skarvudden 6506385, 1415555 ABe och TN 2012-07-26. Ingen ny ruta.

Hieracium chlorodes – narkklibbfibbla. Under perioden har ett fynd gjorts av denna ovanliga fibbla. Arten är rödlistad (nära hotad NT). Fyndet gjordes i: **Tidaholm, Homb**, V om Snickarekvarn 6457155, 1385505 ABe och TN 2013-07-24. Fibblan växte i ett bryn vid vägen i tät granskog och blommade trots att det var sent på säsongen. En ny ruta 8DSO fylldes.

Starkfibbla *H. valentius* till vänster
Skogsfibbla utan i fält speciella kännetecken. De runda fläckarna på bladen är angrepp av något slag, som ofta drabbar alla sorts hökfibblor.

Smålandsfibbla *H. smolandicum* till höger
Till habitus närmar den sig styvfibblorna med flera, ofta tandade, stjäklblad. Holkarna är däremot typiska för hagfibblor.

Hieracium diaphanoides – klibbfibbla. Några nya lokaler har det blivit av denna vanliga art. Inga nya rutor.

Hieracium neopinnatifidum – pinnfibbla. Åtskilliga nya fynd har gjorts av denna vanliga fibbla. Den har inte heller samlats på alla lokaler jag sett den. Ett fynd år 2014 i Grönahögs socken resulterade i en ny ruta 6DNV.

Hieracium plicatum – rufsfibbla. Andra fyndet i modern tid av denna vittspridda fibbla gjordes av TN på hemväg från en heldagsexkursion i Västergötland: **Habo**, *Habo*, vägskal mot Habo kvarn 400 m SO om Habo kyrka 6418962, 1394378 TN 2012-07-15

Hieracium pseudodiaphanum – glandelfibbla. Arten är inte ovanlig men bara ett fynd har gjorts under perioden: **Falköping**, *Solberga*, Ingabo 6428900, 1371110 ABe och TN 2012-07-15 och det blev en ny ruta 7DNV.

Hieracium pubicuspis – huskvarnafibbla. Det västligaste fyndet hittills har gjorts av denna fibbla som har sin huvudutbredning i omgivningarna kring södra delen av Vättern. Den är rödlistad (nära hotad NT). Lokalen är: **Falköping**, *Fivlered*, ängsrest nära vägen 350 m SO om Nordkvarn 6428270, 1373410 ABe och TN 2012-07-15. Ny ruta 7DNV.

Hieracium smolandicum – smålandsfibbla. Tre nya fynd har gjorts av denna art som inte är ovanlig i södra Västergötland. Fynden i Örsås och Kalvs socknar har gett en ny ruta 6CSO.

Hieracium subatronicum – trubbfjällig glansfibbla. Denna ovanliga fibbla bestämdes av Tyler sedan jag misslyckats med att nyckla ut den. Den togs i: **Svenljunga**, *Häcksvik*, 300 m NNV om NV-viken av Ballasjön 6361525, 1338315 på vägslänt mot hasseldungar 2013-07-13 ABe och TN. Ingen ny ruta.

Hieracium subglaucoviridum – styv glandelfibbla. Denna sällsynta och sårbara art (VU) hittades bland styvfibblor på en vägslänt i: **Herrljunga**, *Broddarp*, knappt 200 m NV vägskalet i Elvstorp 6434405, 1351255 ABe 2012-07-18. Ny ruta 7DNV.

Hieracium subsimile – vägfibbla. Tidigare ingen ovanlig art, men numera svårfunnen. I det förra tillägget redovisades ett fynd av Kenneth Hansson. Rätteligen borde det varit med ytterligare ett fynd: **Götene**, *Vättlösa*, vägslänt vid europavägen SV om Lidåker 6488385, 1364615 TN 2010-06-19. Ny ruta 8DNV.

Hieracium trichelleps – klen rufsfibbla. I häftet med hagfibblor (Calluna 2003 nr 3) hade Tyler inkluderat denna art bland *H. xanthostylum*. Sedan har arten fått upprättelse och i tillägg nr 1 (2010) presenterades den och enligt Tyler var den känd från endast en insamling från Alingsås i UPS. I år blev den samlad på en lokal: **Karlsborg**, *Udenäs*, vägskarving mot blandskog 850 m NNV om Spändalen 6507215, 1428175 ABe och SN 2014-06-09.

Hieracium triviale – hagfibbla. De vita fläckarna i sydligaste delen av landskapet är fortfarande kvar.

Hieracium xanthostylum – grov rufsfibbla. Arten är inte ovanlig i de östra delarna av landskapet och den har samlats på fyra lokaler under perioden. Ett fynd i **Svenljunga**, *Kalv*, Ågården 6351015, 1337355 ABe och TN 2013-07-13 ger en ny ruta 6CSO.

Klen rufsfibbla *H. tricheliceps*
till vänster
Smalare blad och klenare växt
än *H. x anthostylum* och det
svenska namnet är välfunnet.

Dalfibbla *H. dalicum* till höger
Lägg märke till de korta blom-
morna.

Hieracium sect. Bifida – krattfibblor

Hieracium acidolepis (*H. acidotum*) – nålfibbla. Ytterligare ett fynd har gjorts i **Karlsborg**, *Udenäs*, vägslänt i lövskog 350 m V om Hanefjäll 6506635, 1426215 ABe och SN 2014-06-09 av denna i Östsverige vanliga art, som är sällsynt i Västergötland. Det blev en ny ruta 9ESO.

Hieracium caesitium (Norrl.) Brenner – flikig krattfibbla. Ny för Västergötland. Denna fibbla är glest spridd i Dalsland, Värmland och Mälardalskapen i våra omgivningar samt finns upp mot norra Norrland. Eftersom den är ny följer en kortare beskrivning citerad från Daphne (Tyler 2005). *Blad*: mörkgröna, ibland violettanlupna och/eller glest fläckiga, ± kala, till formen tämligen variabla, de inre oftast smalt vassflikiga med på skaftet nedstigande flikar. *Stjälkblad*: 0-1, ej eller glest stjärnhåriga. *Holkfjäll*: 9-10 mm, smala, utdraget sylspetsiga, gröna. *Holk-glandler*: täta, korta – medellånga, svarta. *Holkhår*: glesa – rikliga, korta, från mitten vitspetsade. *Holkstjärnhår*: tämligen sparsamt – rikligt men alltid tydliga i i fjällens basala kanter och närmast basen ± jämnt spridda; spetstofs finns eller saknas. *Holkskaft*: med rikliga – täta glandler och 0 – enstaka hår. *Märke*: tätt prickigt – kalt. *Kronbräm*: kalt. *Korgställning*: ofta mycket tät med korta, ± raka, måttligt utspärrade grenar; akladium medellångt. Fyndet i Västergötland är bestämt av Tyler och det gjordes i: **Laxå**, *Tived*, vägslänt 400 m NO om Sågkvarn 6524455, 1427695 ABe och SN 2013-06-12. Ruta 9ESO.

Hieracium maculosum – fläckfibbla. Ytterligare en lokal i nordöstra delen av landskapet har tillkommit för denna hos oss ovanliga art: **Karlsborg**, *Mölltorp*, vägslänt mot tallskog 750 m N om Skräddaretorp 6494330, 1417080 ABe 2012-06-29. Ingen ny ruta.

Hieracium plumbeum – blyfibbla. Vittspridd men ovanlig fibbla som oftast påträffas på klippor. En ny lokal har hittats i en gles, gammal granskog nära vägen uppför diabasbranterna i **Tidaholm**, *Varv*, 1 km VSV om Varvs kyrka 6453820, 1381820 ABe och TN 2012-07-15. Ny ruta 8DSO.

Hieracium psepharum – smal krattfibbla. I Västergötland är denna art glest utspridd men i Tiveden är den troligen inte ovanlig. På fyra nya ganska närliggande lokaler i närheten av Granvik och vid Yttergårdet strax N om Granvik i Udenäs socken har den påträffats de senaste åren. Ny ruta 9ESO.

Hieracium sarcophyllum – fetfibbla. De senaste åren påträffades fyra nya lokaler i Udenäs för denna i Tiveden vanliga fibbla.

Hieracium scandinavium – tallfibbla. I Tiveden har fyra nya lokaler hittats för denna art som ofta växer i artrika blåsippskogar och på ängsrester.

Några intressanta fynd från Dalsland

Skogs- och hagfibblorna i Dalsland genomgicks av Tyler i Vrivrånge 22(1) 2004 och uppgifter om äldre utbredning med mera kommer därifrån. Då var inte krattfibblorna urskiljda och jag har delat upp dem här efter hur de redovisas i Värmlandsfloran (Tyler 2006).

Hieracium sect. Hieracium – skogsfibblor

Hieracium cirrobractum – plymfibbla. Sällsynt fibbla (starkt hotad EN) som endast är känd från tre socknar i Bohuslän och en lokal i Sundals-Ryr socken i Dalsland. Ett fynd vid: **Färgelanda, Högsäter**, vägslänt mot sjön 300 m NO om Illsåsen 6508780, 1285280 ABe och SN 2011-06-10 blev av Tyler bestämt till denna art.

Hieracium lanuginosum – smal trollfibbla. Känd från sex socknar men troligen ovanlig. Funnen på en lokal: **Åmål, Ånimskog**, vägskärning 300 m N om Ånskolund 6530740, 1311200 ABe 2012-06-19.

Hieracium variicolor – kameleontfibbla. Denna, i västra Sverige mycket sällsynta fibbla, har tidigare påträffats endast på Rysudden i Skålleruds socken. Jag hade turen att hitta ytterligare en lokal i samma socken: **Mellerud, Skållerud**, vägslänt mot skog 350 m O om Edet 6521400, 1307150 ABe 2012-06-19.

Hieracium sect. Vulgata – hagfibblor

Hieracium dalicum – dalfibbla. Känd från 12 socknar och ganska vanlig. Jag har hittat den i tre socknar: Dalskog, Skållerud och Edsleskog.

Hieracium eustictum – spräckelfibbla. Känd från fyra socknar, allmän i sydvästra Värmland. Påträffad på två närliggande lokaler men i två ”rutor”: **Åmål, Edsleskog**, vägren 350 m SV om Karsbyn 6547255, 1309265 ABe och SN 2013-07-03 och **Åmål, Edsleskog**, slänt mot ett hygge 300 m NV om vägskalet i Grättve 6550955, 1309495 ABe och SN 2013-07-03.

Hieracium lepidulum – rödbetsfibbla. Känd från sex socknar, påträffad på en lokal: **Åmål, Edsleskog**, vägkant 500 m SV om Varsruds by 6556305, 1312995 ABe och SN 2013-07-03.

Hieracium resupinatum – harpunfibbla. Tidigare känd från 5 socknar och troligen ovanlig, påträffad på en lokal: **Vänernborg, Sundals-Ryr**, vägslänt 150 m SV om Ängen 6501765, 1295955 ABe och TN 2014-06-22.

Hieracium sect. Oreadea klippfibblor

Hieracium elongatifrons – smal gnejsfibbla. På en gräsrig ren mellan landsväg och åker i **Färgelanda**, *Högsäter*, 500 m SSV om Svingåns gård 6512940, 1286090 ABe och SN 2011-06-10 påträffades denna speciella art. Nycklar man den i Vrivrånge hänvisas man till sect. *Oreadea*. I Värmlandsfloran finns den med eftersom den liknar en hagfibbla. Den är troligen ganska vanlig i Dalsland och sydvästra Värmland.

Hieracium sect. Bifida – krattfibblor

Hieracium albidulum – blek tallfibbla. Känd tidigare från 5 socknar, nu funnen i: **Dals-Ed**, *Dals-Ed*, vägslänt mot skog 250 m N om Kvarntorpet 6540220, 128200 ABe och SN 2011-06-10.

Hieracium caesitium – flikig krattfibbla. Känd tidigare från 9 socknar, allmän i Värmland. Ett belägg från **Åmål**, *Edsleskog*, vägsörning 450 m N om Björnerud 6554865, 1308795 ABe och SN 2013-07-03 blev av Tyler bestämt till denna art. Se även ovan som ny för VG.

Hieracium lacerifolium – trasfibbla. Känd från 8 socknar, nu funnen på en lokal: **Mellerud**, *Skållerud*, vägslänt mot skog 350 m O om Edet 6521400, 1307150 ABe 2012-06-19.

Hieracium maculosum – fläckfibbla. Känd från 5 socknar. Påträffad på en lokal: **Mellerud**, *Skållerud*, vägslänt mot lövskog 750 m V om Herrebråten 6521870, 1305870 ABe 2012-06-19.

Hieracium molybdinum – molybdenfibbla. Känd från 5 socknar, troligen ganska sällsynt art som är rödlistad (nära hotad NT). Funnen på en lokal: **Dals-Ed**, *Håbol*, vägsörning 500 m OSO om Gläserud 6542830, 1281390 ABe och SN 2011-06-10.

Hieracium opeatodontum – mångtandad hållfibbla. Sällsynt art som är sårbar (VU). Tidigare är den funnen i 7 socknar. Nu hittad på en lokal: **Dals-Ed**, *Håbol*, vägslänt mot skog 650 m NNO om norra gården i Strand 6545860, 1286160 ABe och SN 2011-06-10.

Ett stort tack till Torbjörn Tyler, Lund som varje år ställer upp och kontrollerar alla belägg.

Litteratur

Bertilsson, A. 2012: Tillägg nr 2 till Västergötlands hökfibblor 2009-2011. *Calluna* 29(3).

Bertilsson, A. & Tyler, T. 2010: Tillägg till Västergötlands skogs- och hagfibblor 2003-2009. *Calluna* 27 (1).

Tyler, T. 2003: Västergötlands skogs- och hagfibblor. *Calluna* 20 (2) och *Calluna* 20 (3).

Tyler, T. 2004: Skogs- och hagfibblor i Bohuslän, Göteborgsområdet och Dalsland. *Vrivrånge* 22 (1).

Tyler, T. 2005: Hökfibblor i Mälardalskapen. *Daphne* 16 (2).

Tyler, T. 2006: Skogs-, hag- och krattfibblor. *Värmlandsfloran* (3, 4).

Tyler, T., Bertilsson, A. & Aronsson, M. 2010: Hotade hökfibblor i södra Sverige – en preliminär rödlista. *Svensk Bot. Tidskr.* 104: 227-273.

Smal gnejsfibbla *H. elongatifrons*

Utmärker sig genom de långsmala och fläckiga bladen. Växtplatsen var inte en klippa utan en vanlig åkerren.

Ruderatexkursionen 2014

Eva Andersson (text och bild) & Birgitta Herloff (text)

Båtsman Grås gata 22, 422 57 Hisings Backa, eva.beander@hotmail.com

Skepparegången 6, 413 18 Göteborg, birgitta.herloff@gmail.com

Årets ruderatexkursion ägde rum lördag 27 september i mildt och mestadels soligt väder, men med rejäl blåst till fotografernas förtvivlan. Ett tjugotal personer deltog. De var ditkomna från sju av Sveriges landskap från Skåne i söder till Värmland i norr. Erik Ljungstrand var för sjuttonde året i rad ruderatexkursionsledare. Tre av våra kära gamla soptippar, Kikås i Fässberg, Sörmossen i Nödinge och Munkegårde i Ytterby besöktes liksom även tre andra lokaler.

Vår första anhalt var **Kikås**. Liksom förra året fanns här bland annat kråkrassing *Lepidium coronopus*, purpursporre *Linaria purpurea* och blåverbena *Verbena hastata*.

Vad som är populärt att odla i planteringar avspeglas ofta på soptipparna. På senare år har vi sett en myckenhet av röd rudbeckia *Echinacea purpurea* och den fanns mycket riktigt på Kikås. "Gamla soptippsbekanta" som jätteverbena *Verbena bonariensis*, oktoberaster *Symphyotrichum novi-belgii* var. *dumosus*, präriesolros *Helianthus* × *laetiflorus*, kapkrusbär *Physalis peruviana* och kantnepeta *Nepeta* × *faassenii* fanns där också. Bitterskråp *Petasites japonicus* stöter man mer sällan på. Ett par gräs kan nämnas: äkta hirs *Panicum miliaceum* och grå kavelhirs *Setaria pumila*. En ovanligt praktfull etternässla *Urtica urens* fängade vårt intresse.

Vid **Välen** i Askim finns en liten skräpmark vid ett sommarstugeområde och en fågellokal. De mest anmärkningsvärda växterna här var gråmalva *Malva thuringiaca* och sommarkungsbljus *Verbascum blattaria*. Vi såg också bland andra flocknäva *Geranium macrorrhizum*, gladiol *Gladiolus* × *hortulanus* och strållöga *Telekia speciosa*.

Plantagegatan är en tvärgata till Linnégatan i Göteborg. Om de fina fynd som fanns där skriver Birgitta Herloff på sid. 27-28 i detta nummer av Calluna.

Dagens andra soptipp var **Sörmossen**. Den ligger ganska högt och här märktes på tomatplantorna att frosten nupit till. Även dagens stora sevärighet var lätt frostnupen. Den var troligen en ny art för Norden, purpurblad *Tradescantia pallida*. Även prickkalla *Zantedeschia albomaculata* var nog en ny bekantskap för exkursionsdeltagarna. Några andra växter som vi fick se var tomatillo *Physalis philadelphica*, himmelsöga *Lycianthes rantonnetii*, fransk lungört *Pulmonaria affinis*, broklungört *P. saccharata*, knippnejlika *Dianthus armeria* och även här röd rudbeckia.

Purpurblad *Tradescantia pallida*

Kvastgullris *Euthamia graminifolia*

Över **Munkegårde** seglade en fjällvråk *Buteo lagopus*. På marken fick vi bland annat se stor blomstertobak *Nicotiana glauca*, iva *Euphrosyne xanthiifolia*, ogräsdurra *Sorghum halepense*, ulltistel *Onopordum acanthium*, kanariegräs *Phalaris canariensis*, höstanemon *Anemone hepatica*, fikon *Ficus carica* och skavfräken *Equisetum hyemale*.

Så följde en lång bilresa norrut. Målet var före detta **Uddevallavarvets** område, dagens sista lokal. Lämpligt nog för trötta exkursionsdeltagare var det en drive in-lokal precis vid en stor parkeringsplats. Mellan denna och ett järnvägsspår växte en stor mängd kvastgullris *Euthamia graminifolia*. Denna ståtliga nordamerikan har bara setts ett fåtal gånger tidigare i Sverige.

Ett par av deltagarna hade dock inte fått nog utan begav sig till Grosshamn på Sotenäset för att se den nyligen upptäckta (av Aimon Niklasson och några dagar senare av Evastina Blomgren och Eva Falk) och för Sverige nya fetbladstöreln *Euphorbia paralias*.

Källfräne funnet i Tuve, Västergötland

Börje Wernersson & Erik Ljungstrand

Heljereds Byväg 13; 428 36 Kålleröd, borje.wernersson@gmail.com

Järkholmsvägen, pl. 614, 436 56 Hovås

Sonja Hultén, som sedan länge bor i Tuve, noterade för cirka fem år sedan en riklig förekomst av en vitblommig växt, som hon inte kände igen, i en bäck i närheten av sin bostad. Vid besök hos henne den 18 juni i somras (2014) konstaterade BW att det var ett vitblommigt fräne ur släktet *Nasturtium*. Vid återbesök på lokalen den 13 augusti kunde ELj konstatera att det var källfräne *N. officinale*, genom att närmare studera skidornas innehåll, nämligen ett 10-tal frön vardera i två parallella rader. Den snarlika, men mycket sällsyntare arten bäckfräne *N. microphyllum* har frön i en rad, och hybriden mellan dessa båda arter, vinterfräne *N. × sterile* har dålig frösättning med 0–3 frön per skida som regel.

Bäcken med källfräne ligger i kanten av det område som rasade i Tuve år 1977, det riksbekanta Tuveraset. Efter raset gjordes rasmassorna omkring 1980 till ett sluttande, gräsbevuxet fält och en bäck anlades i områdets norra och östra kanter med kulverterat till- och frånflöde. I denna omkring 200 m långa bäck (6410719/1269629 till 6410573/12689821; RT90) rinner klart och kallt, men näringsrikt vatten, vilket gynnar förekomsten av källfräne. I stort sett hela bäckens fria vatten mellan kulverteringarna uppströms och nedströms är fulla av källfräne, så den förefaller ha funnit sig väl till rätta.

Källfräne är en ovanlig och rödlistad växt i Sverige, starkt hotad (EN) enligt den nu gällande rödlistan. Dess naturliga svenska förekomst är nästan helt inskränkt till Skåne, där arten numera kan påträffas på ett femtiotal lokaler, mest vid sydkusten, på Österlen, kring Kävlingeån och på Bjärehalvöns sydsida; ungefär lika många numera utgångna lokaler har noterats inom landskapet (Weimarck 1963, Weimarck & Wittzell 1985, Olsson & Tyler 2007). Norr om vårt sydligaste landskap är källfräne blott säkert inhemsk i södra Halland, där en nutida lokal är känd vid Påarp i Trönninge, medan åtminstone fyra äldre förekomster är utgångna (Georgson 1997). En säker äldre uppgift finns även från Horve källa i Misterhult, östra Småland, men här är arten sedan lång tid försvunnen, och det är inte säkert att den var inhemsk (Rühling 1997).

För övrigt föreligger ett måttligt antal osäkra (och obelagda) äldre uppgifter från Öland, Småland (både Kalmarskusten och Inre Småland) och Halland (Sterner & Lundqvist 1986, Karlsson & Christoffersson 2007, Georgson 1997), samt därtill understundom ännu uppdykande uppgifter från Gotland, vilka dock alla grundar sig på felbestämningar (se nedan). Några gamla fynd av tillfälligt källfräne i ruderatmiljö finns även från Gästrikland och Medelpad (Peter Ståhl muntl., Lidberg m.fl. 2010). Möjligen hittades källfräne även på

Källfräne Foto: Börje Wernersson

Kungsängen i Danmark nära Uppsala redan av Carl Linnæus (sedermera adlad von Linné), men detta har betvivlats (Hjelmqvist 1951, Almquist 1965).

Moderna fynd finns från både Södermanland och Uppland, men förmodligen är källfränet här inte naturligt utan utkommet från odlingar (Almquist & Asplund 1937, Wanntorp & Rydberg 2001, Jonsell & Svenson m.fl. 2010). Själv såg jag (ELj) en hel bäck full med källfräne vid Enbacken i Vaksala i samband med Botaniska Sällskapets i Stockholm och Upplands Botaniska Förenings adventivexkursion år 2013.

I Västergötland är källfräne blott funnet på en lokal tidigare: vid Björkås

strax norr om Vargön i Västra Tunhem (nedom Hallebergs västsida), varifrån arten har insamlats mellan 1877 och 1938, men senare är den förgäves eftersökt (Bertilsson 2002). Några ytterst otillförlitliga uppgifter om fynd i Skallsjö och Stora Lundby som smugit sig in i Artportalen förtjänar alls ingen tilltro, varför Sonjas fynd i Tuve är det andra i Västergötland någonsin, och denna sällsynta arts enda nuvarande lokal i vårt landskap. Däremot är det väl osäkert om arten här är naturlig eller kan ha kommit ut från odling. Källfräne odlas stundom som kryddväxt, ”vattenkrasse”, engelsmännens wintercress (Eriksen m.fl. 2013 som *Rorippa nasturtium-aquaticum*).

Som ovan nämndes har vi två mycket snarlika växter i Sverige, dels bäckfräne som blott växer på en enda inskränkt lokal vid Sularpsbäcken nära Fågelsångsdalens naturreservat i Södra Sandby, Skåne (Olsson & Tyler 2007), dels vinterfräne som har flera livskraftiga bestånd på Gotlands västkust norr om Visby, mest känt kanske vid Brucebo (Bo Göran Johansson muntl.). Källfräne har aldrig kunnat bekräftas som funnen på Gotland, men hybridens andra föräldraart, bäckfräne, samlades vid Gamla hamn i Visby under senare delen av 1800-talet (Hylander 1950).

Intressant nog förhåller det sig helt olika med de båda *Nasturtium*-arternas förekomst i Skåne och i Danmark. Källfräne är mindre allmän i Skåne medan bäckfräne blott har en lokal; på andra sidan av Öresund är däremot bäckfräne tämligen allmän och källfräne mycket sällsynt. Man kan grubbla över hur detta kan komma sig, och vilka omvärldsfaktorer det skulle kunna avspegla.

Referenser

- Almquist, E. 1965: Flora Upsaliensis. Uppsala-traktens växter. Förteckning över fanerogamer och kärlkryptogamer.
- Almquist, E. & Asplund, E. (red.) 1937: Stockholmstraktens växter. Förteckning över fanerogamer och kärlkryptogamer med fyndorter och frekvensuppgifter. Andra upplagan.
- Bertilsson, A. 2002: Artförteckning. -- i Bertilsson, A., Aronsson, L.-E., Bohlin, A., Börjeson, G., Geijer, M., Ivarsson, R., Janson, O. & Sahlén, E. [red.] 2002: Västergötlands flora: [218]-696.
- Eriksen, B., Dahl, Å., Neuendorf, M. & Tind, K. 2003: Nyttoväxter från hela världen. [Del 1:] A-I.
- Georgson, K. 1997: Artförteckning. -- i Georgson, K., Johansson, B., Johansson, Y., Kuylenstierna, J., Lenfors, I. & Nilsson, N.-G. [(red.)] 1997: Hallands flora: [219]-740.
- Hjelmqvist, H. 1951: Några protokoll från Linnés exkursioner i Uppsala-trakten. -- Bot. Not. [104] (3): [255]-273.
- Hultén, E. [& Björnström, G.] 1950: Atlas över växternas utbredning i Norden. Fanerogamer och ormbunksväxter.
- Hylander, N. 1950: Rorippa microphylla i Sverige och Danmark. -- Bot. Not. [103](1): [1]-13.
- Jonsell, L. & Svenson, A. m.fl. 2010: Växtförteckning. -- i Jonsell, L. (red.) 2010: Upplands flora: [144]-824.
- Karlsson, T. & Christoffersson, J. 2007: Växtförteckning. -- i Edqvist, M. & Karlsson, T. (red.) 2007: Smålands flora. Band 2: [16]-805.
- Lidberg, R. (†), Lindström, H. & Sundin, H. 2010: Artförteckning. -- i Lidberg, R. (†) & Lindström, H. m.fl. [red.] 2010: Medelpads flora: 86-633.
- Olsson, K.-A. & Tyler, T. 2007: 12. Artlista med utbredningskartor och arttexter. -- i Tyler, T., Olsson, K.-A., Johansson, H. & Sonesson, M. (red.) 2007: Floran i Skåne. [Del 2:] Arterna och deras utbredning: [125]-726.
- Rühling, Å. 1997: Floran i Oskarshamns kommun.
- Sterner, R. (†) [& Lundqvist, Å.] 1986: Ölands kärlväxtflora. Andra reviderade upplagan.
- Wanntorp, H.-E. & Rydberg, H. 2001: Kapitel 10. Artförteckning. -- i Rydberg, H. & Wannorp, H.-E. (red.) 2001: Sörmlands flora: [206]-726.
- Weimarck, H. (m.fl.) 1963: Skånes flora.
- Weimarck, H. (†) & Wittzell, H. 1985: Kartor med artlista. -- i Weimarck, H. (†), Weimarck, G. [& Wittzell, H.] (m.fl.) 1985: Atlas över Skånes flora: [143]-600.

Klipp

”Ögonpyrola är årets växt 2015, och tar därmed över stafettpippen från slätterblomma.”

Vilda Växter nr 4 2014

Ögonpyrola Moneses uniflora

Foto: *Evastina Blomgren*

Spindelört och borstsäv

Kurt-Anders Johansson

Henrik Gjutares gata 36 B, 541 49 Skövde, johansson.kurt-anders@telia.com

Spindelört *Thesium alpinum* är återfunnen vid Sämsjön i Norra Säms socken, Herrljunga kommun.

Vid det första botaniklägret för Västergötlands flora i Gäsene 1984 besökte jag och några andra botaniker markerna kring Säms herrgård vid Sämsjön. Vi fann då bland annat några exemplar av spindelört. Det var dock ingen sensation. Arten var känd från lokalen redan 1861, då Johan Hulting noterade arten vid den så kallade Väderkvarnsbacken.

Den 14 juli 2014 gjorde författaren och Rolf-Göran Carlsson ett besök på platsen för att se om arten fanns kvar. Vi letade en stund kring Väderkvarnsbacken men hittade ingen spindelört.

Hade den försvunnit från området? Får hade betat i hagen och de brukar ju vara ganska tuffa mot floran, så de hade kanske utrotat arten från backen?

Då fick vi syn på en sommarstugeägare intill backen. Vi talade om vad vi gjorde och det visade sig då att han kände väl till spindelörten. Han berättade att hans far Harry Thiel hade vårdat arten under sin levnad. För övrigt tror jag att det var Harry Thiel som visade oss arten 1982. Nu var det sonen Thomas som ägde stugan och han visade oss var arten fanns och snart hittade vi några exemplar.

Spindelörten växer på en allmänning mot väster alldeles intill Thomas Thiels

sommarstuga i en sluttning ner mot Sämsjön. I den magra sluttningen som ligger på morän växer bland annat blodrot, gråfibbla, knägräs, ljung och prästkrage. Tyvärr har det också vandrat in en del lupiner där. Dessa utgör ett stort hot mot artens framtid i området.

Eftersom detta är den enda kända växtplatsen för spindelört i Västergötland är det mycket angeläget att lokalen får någon form av skötsel. Lupinerna måste utrotas och området skötas som slåttermark. Lokalen omfattar bara några 100 kvadratmeter och borde vara lätt att sköta.

Det är väl inte helt omöjligt att arten skulle kunna finnas i någon betesmark eller annan mager mark i närheten av ursprungslokalen. Det vore något för lokala botaniker att eftersöka.

Lokalen: 100 meter SV Väderkvarnsbacken, Norra Säms socken, Herrljunga kommun.

Koordinater 1344375 6432002; RT90

Borstsäv *Isolepis setacea* är funnen vid Sparresäter i Lerdala socken, Skövde kommun.

Vid ett besök vid Sparresäter den 1 augusti 2014 fann författaren, Rolf-Göran Carlsson och Anita Stridvall flera mycket rika bestånd med borstsäv.

Borstsäv, *Isolepis setacea* ovan och nedan

Foto: Anita Stridvall

Lokalen ligger cirka 300 meter nordväst om Sparresätters herrgårds huvudbyggnad.

Platsen där vi fann arten är en nästan en hektar stor sandplan som Sparresätters skogsbruksskola använder bland annat till träningsplan för olika skogsmaskiner. Tyvärr skall skolan läggas ner om två år och vad som händer med denna plats då känner jag inte till.

Planen är ganska slät men här och var finns små rännilar och fuktiga partier. Det var i dessa fuktiga partier vi fann borstsäven. På en av lokalerna täckte arten en yta på nästan 50 kvadratmeter. I en annan rännil växte borstsäven tillsammans med en annan sällsynt art, rödlånke *Lythrum portula*.

På lokalen växer också till exempel getväppling, grusstarr, grå ögontröst, gullklöver, knytling, oxtunga och ullört.

Om man besöker lokalen kan man också passa på att njuta av en annan ganska sällsynt växt i Västergötland. Vid väggkanten några hundra meter söder om växtplatsen för borstsäven växer nämligen ett bestånd med rödmire *Angallis arvensis*.

Under inventeringen för Västergötlands

flora blev borstsäven inte funnen på någon enda lokal. Däremot har arten enligt Artportalen hittats vid flera tillfällen under 2000-talet vid norra stranden av sjön Lygnern söder om Sätilla i Marks kommun.

Lokalen: Sparresäter 300 m NV huvudbyggnaden, Lerdala socken, Skövde kommun.

Koordinater 1377550 6488580; RT90

Boerstånds

Erik Ljungstrand

Järkholmsvägen, pl. 614, 436 56 Hovås

Fredagen den sjunde november fastnade universitetslektorn Thomas Appelqvist i en lång bilkö på Kungsbackaleden (E6/E20) västsydväst om Skår i Örgryte socken, mitt för Kallebäcksmotet (avtaget mot Boråsleden), i södergående riktning. Han fann då att i den smala mittremsan mellan motorvägens bägge körfält, som här lutar ganska brant åt väster, det lyste knallgult av blommande boerstånds *Senecio inaequidens*.

Då Thomas vet att jag är intresserad av alla ovanligare växtfynd berättade han om sin upptäckt för mig under dagen, varefter jag två dagar senare gav mig dit (till fots) för att närmare studera förekomsten. Mycket riktigt blommade boerståndset i motorvägens mittremsa strax norr om den ”broavfart” som leder upp mot Boråsleden, ungefär på linjen emellan SAAB:s la-

ger vid Nellikeyvägen och bensinstationen St1 vid Sankt Sigfridsgatan (koordinater: 6402490 1273110, ±50 m; RT 90).

Hela Sveriges primärfynd av boerstånds gjordes av Carl Blom nära Bohus station i Nödinge år 1948, varefter några få ytterligare fynd har gjorts i omgivningarna av Göteborg: vid järnvägen väster om Gamlestadens fabriker i Nylöse 2000, i Gunnilse grusgrop i Angered 2003 och 2004, intill järnvägs korsningen vid Minuthandelsgatan (Colin Campbells plats, Olskroken) i Nylöse 2006, på Sörmossens soptipp i Nödinge 2006, samt utmed Oljevägen i Björlanda 2009 (sistnämnda i Bohuslän!). På samtliga dessa lokaler synes arten dock ha blivit kortlivad, medan den vid Kungsbackaleden måhända kan ha möjligheter att leva vidare under en längre följd av år.

Ny norsk vitmossflora och svensk bladmosstrilogi

Aimon Niklasson

Trolltjärn 18, 436 40 Askim, aimon@bahnhof.se

Sverige har ju tidigt varit långt framme när det gäller att utforska våra myrar/mossar och artkunskapen har följt därmed inte minst genom vår framlidne medlem Harry Andersson och Mossornas Vänner. Exempelvis *Vitmossor i Norden* är ju en utmärkt flora utgiven 2010. Håri finns även något om ekologi och reproduktionsbiologi.

Nog skulle det vara spännande för våra barn i skolan om de fick se när mosskapslarna, som när de mognat skjuter ut många tusentals sporer med en knall likt en kanon (nåja i alla fall hörbart och med en hastighet av drygt 3 meter per sekund) beroende

på att trycket inne i kapseln före utskjutandet motsvarar trycket i ett bildäck!

I vårt naboland har det sedan 2002 funnits en nätupplaga av en färgillustrerad bestämningsnyckel för vitmossor i Norge av Kjell Ivar Flatberg, numera professor emeritus i Trondheim.

Nyligen har detta även resulterat i ett praktverk (*Norges torvmoser*), som kan handhållas (26 × 33 cm, inget fickformat precis!) innehållande cirka 90 sidor om utforskandet, livscyklar, torvens biologi och betydelse i ett ekologiskt sammanhang och vad som händer vid ödeläggelse av en torvmosse. Dessutom behandlas andra användningsområden och riktigt intressant skrivs om vilka organismer som bor i denna miljö också inne i mossornas celler (det vill säga i de hyalina vattenmagasinerande cellerna). Cirka 20 sidor beskriver hur man artbestämmer mossorna, samt bestämningsnycklar. Slutligen 160 sidor om arterna där varje art har tilldelats minst en vänstersida för fantastiska bilder i olika storlek och på högersidan karta över Norge (enbart) och en mycket detaljerad textbeskrivning av arten. Boken saknar mikroskopiska detaljer av det slag som finns i *Vitmossor i Norden* men en diger referenslista avslutar densamma.

Dessutom finns för varje art två grafer som visar relationen mellan kalkförekomst och växtsätt i tuva-flytmatta samt en graf som översiktligt beskriver bioklimatiska zoner och sektioner på fastlandet.

55 arter beskrivs mycket noggrant och

dessutom några (6) som (ännu) inte upptäckts i Norge.

Nationalnyckelns bladmosstrilogi har nu avslutats och därmed troligen och oförståeligt den tryckta delen av Nationalnyckeln som sådan. Den länge efterlängta och verkligen behövda boken om pleurokarpa mossor (där sporkapseln inte sitter fast i ändan av skottet som på de akrokarpa kuddmossorna) har nu sett dagens ljus. Nu saknas enbart en uppdaterad svensk levermossflora och vitmossflora. Tomas Hallingbäck som startade sina mosstudier i våra trakter och framförallt Lars Hedenäs, presenterar 220 arter på ett lika elegant sätt som i de tidigare två kuddmossvolymerna. Dessutom kommer Tomas att ge ut en ny fältflora för alla våra mossor under våren.

Tillsammans med Glime's nätupplaga om mossornas biologi (se referenslista), bladmosstrilogin, ovan nämnda *Vitmossor i Norden* och praktverket *Norges torvmosser*,

ser, som gjorts av en världsauktoritet på vitmossor och som är hans livsverk, finns inte längre någon ursäkt för att inte tillåta sig att entusiasmeras av vitmossor och bladmossor, om så enbart vid braskaminen. Möjligen då priset på *Norges torvmosser* på ca 600 svenska kronor med frakt.

Skulle intresse uppstå är du välkommen till föreningens verksamhet för att lära mera och få inblick i den intressanta värld som nog bäst upplevs om man har vissa basala kunskaper och gärna i ett mikroskop.

Referenser:

- Flatberg, K. I. 2014: Norges torvmosser. Akademiska förlag, Trondheim.
 Glime, J. M. 2007. Bryophyte Ecology. <http://www.bryoecol.mtu.edu>
 Mossornas Vänner 2010: Vitmossor i Norden. Uppsala.
 Nationalnyckeln till Sveriges Fauna och Flora. 2014: Bladmossor: Skirmossor-baronmossor. Bryophyta: Hookeeria-Anomodon. ArtDatabanken, SLU; Uppsala.

Naturens nycker

I våras sådde jag ringblommor utanför min port. De blommade vackert och i höstas såg en av dem ut som bilden visar. Vivipar tänkte jag men Erik Ljungstrand kunde förtälja att det var en missbildning, som förekommer då och då bland korgblommiga växter. Läran om växters missbildningar, växtteratologi, studerades flitigt för hundra år sedan och om detta finns tjocka böcker på tyska (som jag inte tänker läsa).

Birgitta Herloff

Orkidéexkursion i Falbygden

Alf-Rune Sandberg

Lindormsgatan 23, 506 44 Borås, alfrunes@comhem.se

Fristads Naturskyddsförening brukar varje år göra en botanisk utflykt. Årets resa gick till kända lokaler i landskapet. Vid ett kärr i Hössna utanför Ulricehamn kunde vi titta på mängder av kärrknipprot, men även årets växt – slätterblomma.

Vid Djupadalen i Dala mötte Ola Högborg upp, och visade oss sjuhäradbor flera fina saker. I början av vandringen växte axveronika, jordtistel och efter en brant vandring bland högarna av rödfyr visade Ola oss växtplatsen för purpurknipprot. Vi fann tio plantor, som fotograferades flitigt

av deltagarna. I västgötafforan betecknas den som sällsynt och finns på 15 lokaler i landskapet.

Ola lotsade oss till ännu ett orkidékärr vid Rådene. Det blev en något besvärlig vandring bland tuvor och höljar där kärrknipprot, tvåblad och ängsnycklar blommade. Alldeles utanför reservatsgränsen fann vi tio exemplar av honungsblomster. Vaxnycklar, ett överblommat exemplar av flugblomster och skogsnycklar fick vi också se.

Purpurknipprot

Foto: Nils Nykom

Kryss

Birgitta Herloff

Skepparegången 6, 413 18 Göteborg, birgitta.herloff@gmail.com

Den 27 september fick jag årets åttonde och sista kryss. Det var ruderatexkursionsdagen men jag hade inte tänkt delta. Under senare år har jag mest suttit i en bil med en bok eller ett korsord medan mina botanistvänner traskat runt på sop-tipparna. Kvällen före exkursionen ringde Erik Ljungstrand för att kolla om jag inte skulle komma med. Jag svarade att om det fanns någon drive in-lokal så kunde jag tänka mig att ändra mitt beslut. Jo, det fanns en på Plantagegatan 1 i Göteborg. Det är ju precis vid en av hållplatserna på ”min” buss 60. Gruppen skulle vara där vid 11-12-tiden. Tidsoptimism tänkte jag och tog fasta på ”12-tiden”.

På lördagen tog jag spårvagnen till Järntorget och bytte till buss 60 och åkte en hållplats. På hållplatsen stod bilar dubbel-parkerade så vi busspassagerare fick kliva av mitt i gatan. Och precis framför bussen, flockade runt en kruka med en palm utanför en restaurang, stod en hop botanister. Och i krukans utöver palmen arabisk kavelhirs *Setaria adhaerens*, blodhirs *Digitaria sanguinalis* och grenig väggört *Parietaria judaica*. Små skott av den arabiska kavelhirsens satt dessutom mellan gatstenarna nedanför krukans. Det var denna hirs jag aldrig sett förut och som därmed blev ett kryss. Jag var inte ensam om att få detta kryss och för det kan vi tacka Jörgen Grahn som upptäckt lokalen. Jag tittade på växterna och pratade med exkursionsdeltagarna, vilka begav sig därifrån. När jag stod och väntade på nästa

Arabisk kavelhirs

Foto: *Eva Andersson*

buss hem till Masthugget hörde jag krog-gästerna på uteserveringen prata om och raljera över arabisk kavelhirs och tokiga botanister.

Jag har koll på mina kryss! Jag har sett drygt 2800 växter i Norden. Det blir förstås färre kryss för vart år som går. Dels har jag ju som nämnts redan sett en hel del, dels är min ork numera högst begränsad. Tack vare bilburna vänner, som kan ta med mig och min rullator, finns det ändå möjlighet för mig att få se skiftande landskap, fina vägkanter och en och annan växt.

Redan i min första Krok (23:e upplagan) strök jag under vilka växter jag sett och så småningom också var och när jag sett dem. När en Krok blivit utsliten och börjat sönderfalla i sina beståndsdelar har jag un-

Blodhirs

Foto: *Eva Andersson*

der mörka vinterkvällar, med ett halvt öga på något småtrist TV-program, fört över mina noteringar från den utslitna Kroken till en ny.

Jag gillar statistik. Annars hade jag nog inte börjat räkna mina kryss. Under studietiden var statistikdelarna ofta bland de roligaste inslagen i kurserna. I jobbet ingick en hel del statistiska beräkningar, sammanställningar och analyser. Så den brittiske premiärministern Benjamin Disraelis ord: "There are three kinds of lies: lies, damned lies, and statistics." köper jag inte!

I och med datorns intåg i mitt liv och inventeringen för Västergötlands flora fanns det anledning att lägga in artlistor i Excelfiler. Då blev det också en lista över alla växter jag sett och det har jag fortsatt med. Det är därför jag vet hur många kryss jag har.

I början av mitt botaniska liv var ju alla noteringar ädelkryss, det vill säga växter man själv hittat. Numera blir det inga ädelkryss utan man får hålla till godo med att bli förevisad en och annan sällsynthet eller ta sig till en lokal där man fått reda på att växten finns. Det är för all del väldigt roligt det också. Men det är de egna ädelkryssen som fastnar ordentligt i minnet.

Limericken den här gången är inte riktigt sann men vad gör man inte för att få ett rim på kryss.

Vid en palm på Plantagegatan 1
satt en hirs jag tillförne ej sett.
Jag fick ett kryss
och hirsen en kyss!
En nörd har ej mycket till vett.

Manusstopp för Calluna (1) 2015

Manuskript till Calluna häfte 1, 2015 skall vara redaktionen tillhanda senast den 1 februari. Mejla ditt manuskript som oformaterad wordfil, bilder i JPEG och tabeller i excel som bifogade filer till birgitta.herloff@gmail.com

Postadress och telefon:

Birgitta Herloff, Skepparegången 6, 413 18 Göteborg, tel. 031-12 23 90.

Hör gärna av dig i förväg och berätta vad du tänker skriva om.

Västergötlands Botaniska Förening säljer

Västergötlands flora (inklusive CD), 743 sidor	200:-
Västergötlands flora, Supplement 1, 53 sidor	20:-
Västergötlands flora, Supplement 2, 32 sidor	20:-
Västergötlands Flora CD	50:-
Botanisk Västgötalitteratur, 63 sidor	50:-
Floran i Habo kommun, 256 sidor	100:-
Film: "Drakblommans backar" Sundh Miljö	150:-

Eventuell portokostnad tillkommer

Botaniska Föreningen i Göteborg säljer

Göteborgs och Bohus läns fanerogamer och ormbunkar (Fries 1971), 453 sidor	100:-
En frisk och blomstrande perenn (Bernström 1989), 144 sidor	100:-
Medlemmar i BFiG kan köpa böckerna med medlemsrabatt för	75:-

Innehåll

- 1 Niklasson, A. Ordföranden i BFiG har ordet
- 2 Exkursionsprogram för vegetationsperioden 2015 (del 1)
- 3 Crawford R. & N. Vilda växter i vår trädgård
- 9 Bertilsson, A. Tillägg nr 3 till Västergötlands hökfibblor
- 16 Andersson, E. & Herloff, B. Ruderatexkursionen 2014
- 18 Wernersson, B. & Ljungstrand, E. Källfräne funnet i Tuve
- 20 Klipp
- 21 Johansson, K.-A. Spindelört och borstsäv
- 23 Ljungstrand, E. Boerstånds
- 24 Niklasson, A. Ny norsk vitmossflora och svensk bladmosstrilogi
- 25 Naturens nycker
- 26 Sandberg, A.-R. Orkidéexkursion i Falbygden
- 27 Herloff, B. Kryss
- 29 Manusstopp för Calluna (1) 2015

Bilder från ruderatexkursionen:

Överst ses kapkrusbär *Physalis peruviana*, fikon *Ficus carica* och himmelsöga *Lycianthes rantonnetii*.

Till höger ses kanariegräs *Phalaris canariensis* och grå kavelhirs *Setaria pumila*.

Foto: Eva Andersson